

Неллі КОРНІЄНКО

ПІСЛЯ ФІЛЬМУ. НАСТРІЙ

кінофестивали

Рустам Хамдамов увійшов в історію кіно фільмом "В горах моє серце" (1967). Курсова робота студента II курсу ВДІКу відкрила в кінематографі стиль "ретро". Матеріали фільму "Негадані радощі" (1975), який мав першу робочу назву "Раба кохання", керівництво Держкіно СРСР наказало змити за невідповідність сценарію. Хамдамов пішов мовчки, покинувши картину, коли була відзнята вся відпущена на фільм плівка (10 тисяч метрів) і змонтований у чорновому варіанті весь фільм. Рятувати ситуацію було доручено Микиті Михалкову, який і зняв фільм наново - в межах того ж сценарію і бюджету. Так народилася "Раба кохання" №2, єдина, яку знає сьогодні глядач.

За свідченням безпосередніх учасників хамдамовського фільму і насамперед оператора Іллі Миньковецького, фільм "Негадані радощі" пропав. Йому ж із запізненням на три дні повідомили, що весь позитивний матеріал відправили на змив. Він кинувся на студію і в купі коробок розкопав лише п'ять, які залишилися із тридцяти. Це були не частини, змонтовані режисером, а відбраковані дублі. Оператор переховував врятоване довгі п'ятнадцять років. Час від часу різні люди просили його показати хамдамовський роздобув трошки грошей і без будь-якої офіційної допомоги відновив негатив, зробив титри на початку і в кінці стрічки, в яких оповідався сюжет знищеного фільму, "підклав" музику О.Вустіна. Вийшов закінчений за формою короткий шедевр. "Негадані радощі" було показано на кінофестивалі "Пролог".

...Громадянська війна в Росії. Дві сестри шукають килим з чарівним візерунком. Існує повір'я, що коли такий килим розстелити на полі бою, то кровопролиття скінчиться. Килим знаходять. Але всі надії виявляються марними...

В ролях: Олена Соловей, Наталя Лебле, Емануїл Вітторган, Тетяна Самойлова, Юрій Назаров.

Я не пишу мистецтвознавчої статті. Та й сам факт небажання такої статті безпосередньо після перегляду говорить про вплив, поруч з яким "мистецтвознавство навздогін" - недоречно...

Хай мине час.

Тут інший жанр - вибух настроїв.

Фільм викликав просто зливу почуттів! Нових, незвичних, не дивлячись на жахливу перевантаженість емоційною та іншою художньою інформацією (а, може, саме тому).

"Негадані радощі" - як на мене, картина геніальна. За віртуозністю всіх складових, за вишуканістю естетики. Візуальний ефект від організації чорно-білого простору, з його мільйонними відтінками, - за-

памо- рочливий. Який безмежний трагізм цього екранного тла, розімкнутого у всі горизонти! Незахищеного, відкритого всім стихіям, де стихія вселенського вітру - найтривожніша і найточніша. Фільм Рустама Хамдамова - це розлука з життям.

Це трагедія зникнення, - Краси як такої, - краси обличчя, краси жесту, ліній життя, самого життя. Відчуття невлучно смертного. Так, ніби розчиняються в Ніщо (як змивають плівку) - відходять на наших очах в історію пам'яті старовинні, якісь зовсім інші, не сучасні обличчя, які, здається, більше ніколи не відтворити. Нервова, тривожна пластика екрану промовляє через недомовленість, через непотрібність слова як такого (мова культури кінця XX ст.). Ні, не тому немає потреби у слові, що перед нами - стилізація під німе кіно. Хамдамов містифікує

німо- тою, а фактура німого - лише складова цієї містифікації, за якою режисер ховає найважливіше, невимовне. Режисер відмовляється від мови в її звичному - навіть у просторі кінематографа - вимірі. Він вірить потаємному порухові настроїв, схопленому одномоментно жесту, виразові обличчя, доторкові вітру (знову ж таки - мова 90-х років).

Якби режисер лише те й зробив, що знайшов для свого фільму таке божественне і таке декадансне обличчя, як лик Олени Соловей, то й цього вже було б досить, аби виявити концептуальний зміст трагедії...

Сюжет про двох сестер, найвищих ідеалісток - з легенди, з міфу. Як і належить міфічним персонажам, вони вміють мріяти про неможливе - а чому б і ні? - ну чом би їм не помріяти про "заборону" революції - адже для цього треба лише розкласти перед нею "заборонний" килим? Магічний килим - усе з тієї ж магічної казки. Казка не справди-

лась - на те вона й казка. Обличчя Соловей полишає по собі відчуття іншої оптики, ілюзію іншого виміру, зрештою, сам факт вибору на цю роль Соловей - уже революція (якби це слово не було таким скомпрометованим)...

Фільм одухотворює все, що має від нас піти... Глек, сходи, чудернацького лебедя, сукню героїні, цноту білих серветок, волосся, що сяє німбом. Хамдамов зупиняє цю останню мить. Майстер. Трагедія епохи, для зображення якої Томасу Манну потрібно 400 сторінок великого роману, а Тарковському 3 фільми - і це справедливо, у кожного генія своя мова, - для її зображення Хамдамову знадобилося всього 30 хвилин. Режисер робить зримою,

відчутною на дотик і водночас глибоко інтимною трагедію зникнення, зупиняє нас біля краю безодні, на межі хаосу. Гранична свобода світлотіні, ритму, внутрішнього поетичного письма. Фільм ніби спородила зі свого лона сама природа - настільки в єдності з нею перебуває людина - персонаж і режисер. І там, де природа (сама природа!) у відповідь на передчуття біди оголює хаос, - ми відчуваємо фізично, як хаос готовий поглинути це життя, як поволі воно стає минулим.

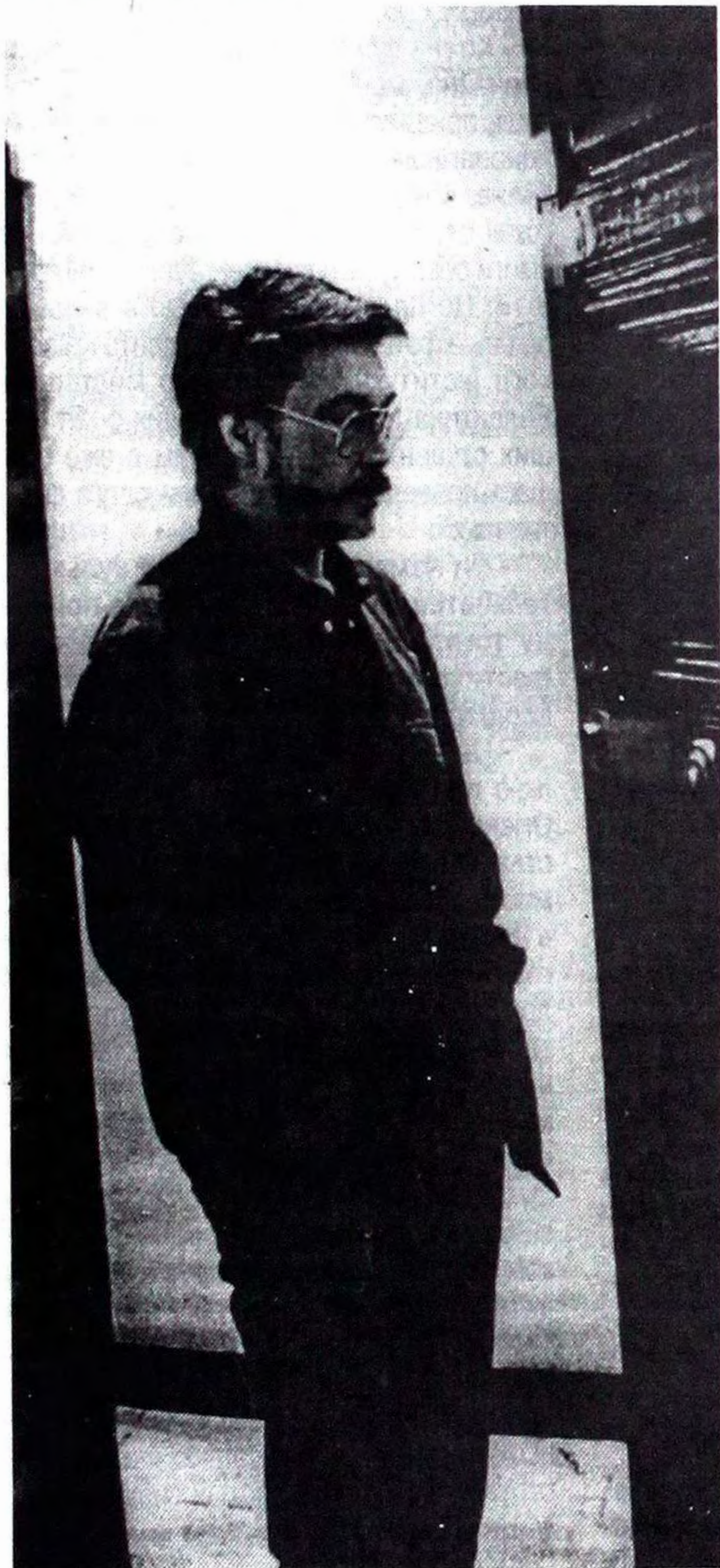
Хамдамов руйнує і жанрову свідомість, і сюжетне кіно, і максимуми "правил гри". Життя в кінематографі цього режисера оформлене метафізично. Тут ключ. Тут мова його кіно. "Негадані радощі" - передчуття миті, коли крізь нашу, вже сьогоднішню реальність перейде все та ж таки відома світові

тріщина, початок якої там, біля тієї садиби, поблизу цих облич.

Я не згодна з тим, що доля Хамдамова трагічна тому, що цей фільм - майже все, що лишилося від його доробку. Так, 20 років не знімати - це його і наша трагедія. Це злочин і вирок системі. У тому немає сумніву. Але так само безсумнівне і те, що все лишається - непомовлене слово, непочутий звук, незаписана партитура, змита плівка. І це не метафора, це самозахисний принцип культури - все залишається і самовідновлюється. І тут уже влада не владна. Всі змісти культури існують завжди - просто вони живуть за іншими законами. Але вони є. Вони існують.

А тут - фільм! Що б не зняв Рустам Хамдамов у майбутньому - його кінематограф відбувся. Справдилася цим фільмом абсолютна монархія Хамдамова.

Рустам Хамдамов.

Олена Соловей та Наталя Лебле у фільмі "Негадані радощі".
Режисер Р.Хамдамов. 1975-1996.

